

Förlängning av unionsinsatsen Europeisk kulturhuvudstad för åren 2034 till 2047

Kulturdepartementet

Dokumentbeteckning

COM(2026) 455 Celexnummer 52026PC0455

Förslag till EUROPAPARLAMENTETS och RÅDETS BESLUT om förlängning av unionsinsatsen Europeisk kulturhuvudstad för åren 2034–2047 och om upphävande av beslut nr 445/2014/EU

Sammanfattning

Europeiska kommissionen publicerade den 10 september 2026 ett förslag till förlängning av unionsinsatsen Europeisk kulturhuvudstad för åren 2034–2047 och upphävande av nuvarande beslut som reglerar insatsen som löper ut 2033.

Ansökningsprocessen inleds, enligt både nuvarande förfarande och det nya förslaget, sex år i förväg. För att ett nytt ramverk för de europeiska kulturhuvudstäderna ska finnas på plats 2034 bör ett nytt beslut fattas under 2027. Kommissionens förslag har föregåtts av bl.a. en interimsutvärdering av insatsen 2020–2033 och samråd.

Syftet med den nya rättsliga ramen anges vara att garantera initiativets fortsatta relevans, samtidigt som hänsyn tas till behovet

av förenklingsåtgärder.

Förslagets nyheter rör bland annat att en grupp av städer kan söka titeln gemensamt, att expertjuryn som prövar ansökningarna breddas samt att kommissionen på olika sätt ska öka stödet till både ansökande städer och de städer som innehar kulturhuvudstadstiteln.

Regeringen välkomnar förslaget om förlängning av unionsinsatsen 2034–2047 och bedömer att det är positivt att det syftar till förenkling, så att arbetet med kulturhuvudstadsåret kan ske på ett smidigare sätt.

1. Förslaget

1.1 Ärendets bakgrund

Initiativet Europeiska kulturhuvudstäder startades 1985 på initiativ av dåvarande kulturminister i Grekland, Melina Mercouri. Sedan dess har 85 städer innehaft titeln Europeisk kulturhuvudstad. EU:s delfinansiering utgörs av Melina Mercouripriset (prisnivån har sedan 2010 uppgått till 1,5 miljoner EUR) och kostnader för expertjuryerna. EU:s delfinansiering sker i dagsläget genom programmet Kreativa Europa, och avsikten är att priset ska finansieras inom ramen för det nya programmet AgoraEU under nästa fleråriga budgetram

Sverige har tidigare stått värd 1998 då Stockholm var kulturhuvudstad samt 2014 då Umeå var kulturhuvudstad. Inför kommande svenska kulturhuvudstadsår 2029 var det endast två städer (Uppsala och Kiruna) som ansökte om att utses till kulturhuvudstad. Regeringen utsåg 2025, utifrån den rekommendation som EU:s expertjury lämnat, Kiruna att vara Europeisk kulturhuvudstad i Sverige 2029. Enligt det nya förslaget kommer Sverige att återigen stå värd år 2042.

1.2 Förslagets innehåll

Förslagets allmänna mål för insatsen är att bland annat värna om och främja kulturernas mångfald i Europa, att främja kulturens bidrag till städernas hållbara och inkluderande utveckling samt att städernas kulturella liv berikas och de kulturella och kreativa ekosystemen stärks. Dessa mål överensstämmer i hög grad med de nuvarande målen. En större betoning görs i de särskilda målen på mångfald och den europeiska dimensionen samt deltagande i kulturlivet för bland annat unga, den sociala sammanhållningen och rättvisa mellan generationerna. Vidare betonas att målen ska stärka kultursektorns innovationsförmåga och digitala kapacitet. I förslaget betonas att ansökningar om att få utses till kulturhuvudstad ska bedömas utifrån ett antal kriterier som alla ska genomsyras av en stark europeisk dimension. Någon definition av begreppet europeisk dimension framgår inte explicit av förslaget, utan föreslås tas fram av kommissionen och expertjuryn

i annan ordning. Vidare innehåller förslaget nyheter såsom att flera städer kan ansöka tillsammans om att vara kulturhuvudstad och att expertjuryn bör breddas vad gäller antalet förordnade, inklusive en expert som ska utses från nätverket av unga kulturambassadörer. Bland andra nyheter finns även förslag om att utbetalningen av Melina Mercouripriset ska ske uppdelat vid två tillfällen, och att kommissionen ska säkerställa övergripande stöd och samordning i olika former till den stad som utses, till medlemsstater och till juryn samt öka kommunikationen kring insatsens synlighet och räckvidd. Förslaget innehåller även nya bestämmelser som reglerar förutsättningar för och förfarande för återkallelse av titeln.

I förslagets skäl framgår att insatsen kräver avsevärda ansträngningar från ansökande städer och städer som innehar titeln. Förslaget syftar därför till förenkling för att åstadkomma en mer tillgänglig, användarvänlig och människocentrerad insats. I förslagets skäl framhålls även att kulturhuvudstäderna i lämpliga fall bör undersöka möjligheten att söka stöd från unionens andra relevanta program och fonder.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Det finns inga svenska författningar som reglerar det svenska värdskapet och genomförandet av unionsinsatsen Europeisk kulturhuvudstad.

1.4 Budgetära konsekvenser och konsekvensanalys

EU:s delfinansiering (Melina Mercouripriset) till insatsen Europeisk kulturhuvudstad föreslås framöver ske inom programmet AgoraEU, eller efterföljande unionsprogram för kultur. Därutöver förutsätts ett brett stöd för ansökan och ett hållbart finansiellt åtagande från lokala, regionala och nationella myndigheter samt eventuellt medel från andra EU-program och fonder. Stöd från nationella myndigheter kommer därmed att ha viss budgetär konsekvens på statsbudgeten inför nästa gång Sverige ska stå värd år 2042. Regeringens utgångspunkt är att eventuella utgifter på statsbudgeten ska finansieras genom omprioriteringar samt att eventuella utgiftsdrivande åtgärder i EU-budgeten behöver finansieras genom omprioriteringar i den fleråriga budgetramen (MFF).

2. Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringen välkomnar förslaget om förlängning av unionsinsatsen 2034–2047 efter innevarande period (2014–2033). Det är positivt att kommissionens förslag syftar till förenkling, så att arbetet med kulturhuvudstadsåret kan ske på ett smidigare sätt för berörda parter med god måluppfyllelse både på kort och lång sikt.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Medlemsstaternas synpunkter är för närvarande inte kända.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Institutionernas synpunkter är för närvarande inte kända.

2.4 Remissinstansernas och andra intressenters ståndpunkter

Förslaget kommer inte att remitteras men synpunkter på förslaget kommer att inhämtas från berörda aktörer för att tjäna som underlag till förhandlingarna i rådet

3. Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Den rättsliga grunden för förslaget är artikel 167 (kultur) i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget). Beslut fattas i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet, vilket innebär att rådet och Europaparlamentet beslutar gemensamt.

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna

Enligt kommissionen kan förslagets syfte inte uppnås på ett tillfredsställande sätt endast genom åtgärder från medlemsstaternas sida, och bedöms därmed vara förenligt med subsidiaritetsprincipen. Insatsen Europeisk kulturhuvudstad genomförs fortfarande huvudsakligen på lokal, regional och nationell nivå. Utvärderingen och kommissionens offentliga samråd har dock visat att unionen spelar en avgörande roll i samordningen mellan medlemsstaterna för att säkerställa

tillämpningen av gemensamma, tydliga och transparenta kriterier, särskilt när det gäller urvals- och övervakningsförfarandena för insatsen. Unionen stöder också förberedelserna av de utvalda städerna genom rekommendationer från den europeiska expertjuryn, utbyte av bästa praxis mellan städer och ett ekonomiskt bidrag i form av Melina Mercouri-priset. Kommissionen gör även bedömningen att förslaget är förenligt med proportionalitetsprincipen.

Regeringen delar kommissionens bedömning.

4. Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Förslaget kommer att behandlas i rådsarbetsgruppen för kultur. Ordförandeskapet för ministerrådet avser att inleda förhandlingarna mellan medlemsstaterna under hösten med målet att uppnå ett mandat inför fortsatta förhandlingar med Europaparlamentet.

4.2 Fackuttryck och termer